

ПЛАТФОРМА ЗА ОБНОВУ ДЕЛИБЛАТСКЕ ПЕШЧАРЕ

Трећа драфт верзија

Какву Пешчару желимо – јединствени Дом за биљке, животиње и људе или простор у коме се ватра стално враћа?

Шта је Пешчара и зашто је штитимо?

1. Пешчара је **јединствени центар биодиверзитета** – дом за преко 2500 врста биљака и животиња, од којих је преко 400 законом заштићено;
2. Међу многобројним врстама које у Србији подлежу заштити националног ранга, у Пешчари је свој дом нашло и преко 240 међународно значајних врста, обухваћених Директивом о птицама и Директивом о стаништима Европске уније, као и Бернском конвенцијом о заштити европских дивљих врста и природних станишта Савета Европе и Бонском конвенцијом о заштити миграторних врста дивљих животиња. Уз то, на Пешчари је регистровано и 18 међународно значајних Натура 2000 типова станишта, због чега је Пешчара, са аспекта заштите природе, и **међународно значајно подручје**;
3. Пешчара је јединствена по томе што представља једну од највећих европских пешчара, формирану од наслага еолског песка, са израженим облицима динског рељефа и **карактеристичним мозаиком пешчарских, степских, жбунастих, шумских и мочварних типова екосистема**, које сачињавају еколошки специфични представници флоре, фауне и фунгије.
4. Због своје јединствености и значаја за очување биодиверзитета Делиблатска пешчара је **заштићена на националном нивоу** као Специјални резерват природе. Као део прелиминарне Емералд мреже има и **међународни статус заштићеног подручја**, на основу поменуте Бернске конвенције. Додатно, Специјални резерват природе Делиблатска пешчара већим делом обухвата и Рамсарско подручје Лабудово окно, које се, као мочварно подручје од међународне важности штити у складу са Рамсарском конвенцијом. Уз све то, Делиблатска пешчара је препозната и као подручје од међународног значаја за заштиту биљака (ИПА), птица (ИБА), као и дневних лептира (ПБА), а због својих специфичних геоморфолошких и геолошких карактеристика представља и Објекат геонаслеђа Србије.

Шта треба да буде основни циљ обнове након пожара?

1. Основни циљ обнове треба да буде враћање и дугорочно очување функционалне мозаичности пешчарских, степских, жбунастих, шумских и мочварних екосистема у складу са њиховим природним еколошким карактеристикама, укључујући присуство карактеристичних и угрожених врста и циљеве заштите подручја.
2. Паралелно са спровођењем активности за постизање основног циља, неопходно је плански изградити систем раног откривања, аутоматског узбуњивања и координисаног спречавања ширења пожара у раним фазама. Сходно томе,

израду детаљног плана за реализацију овог циља неопходно је започети и пре почетка активности на санирању последица овог катастрофалног пожара.

Како доћи до остварења основног циља?

1. За остварења основног циља обнове након пожара неопходно је формирати свеобухватан **Програм ревитализације Делиблатске пешчаре** који мора да буде заснован на основним еколошким принципима и принципима заштите природе, као и међународно прихваћеној пракси, који подразумевају:
 - (а) враћање природног мозаика пешчарских, степских, жбунастих, шумских и мочварних екосистема, што подразумева успостављање одрживе просторно-динамичке равнотеже ових екосистема, у којима доминирају пешчана и степска станишта са контролисаним присуством аутохтоних шумских састојина.
 - (б) укидање праксе да се шумске састојине формирају садњом неадекватних (борови) и алохтоних / инвазивних врста (багрем), што значи, да се у обнови шума користе искључиво домаће лишћарске врсте (храст медунац, сребрна липа, храст лужњак, жешља, бела топола и др.) које су у периоду пре антропогеног деловања у Пешчари формирале природне шуме.
2. Програм ревитализације мора да обухвати **процену еколошких последица пожара**, као и темељну **процену и ревидирање досадашњих концепата и праксе управљања и газдовања** овим подручјем, посебно из угла неопходне интегрисаности безбедносних и екосистемских принципа, а уз уважавање економске одрживости у оквиру праксе шумарског газдовања.
3. Програм ревитализације не треба да се бави само питањем санирања непосредних последица пожара, већ мора и да **сагледа све кумулативне притиске** на Делиблатску пешчару, укључујући реализоване или планиране ветропаркове и друге привредне и инфраструктурне пројекте у непосредном окружењу. Једино на овај начин може се створити дугорочни оквир за опоравак и очување овог јединственог подручја.
4. Упоредо са утврђивањем карактера и структуре насталих штета од пожара, а пре почетка санитарних радова и уклањања пожаром оштећене вегетације, важно да се **идентификују и заштите још увек очувани рефугијуми, склоништа и друге структуре значајне за заштићене врсте**, како непосредне санационе интервенције не би изазвале додатни губитак биодиверзитета.
5. Програм ревитализације такође мора да садржи и **дугорочни програм мониторинга** станишта, заштићених и инвазивних врста, а резултати мониторинга треба да буду основа за планирање и спровођење прилагодљивих мера активне заштите које су у складу са циљевима заштите природе.
6. С обзиром да Пешчара није шумско подручје којим се газдује у циљу производње и коришћења дрвене масе и других шумских услуга, већ **заштићено подручје којим се управља** у циљу очувања биодиверзитета и других природних вредности, сви планови, програми и активности на овом подручју примарно морају бити усклађени са **Законом о заштити природе**, а не са **Законом о шумама**, који дефинише да се Санациони план усваја најкасније до

три месеца након пожара и да у његовој изради учествују искључиво дипломирани инжењери шумарства са лиценцом. У том смислу санација опожарених шумских површина мора бити део ширег Програма ревитализације целог подручја, заснованог на циљевима заштите природе, у чијој изради је неопходно да буде ангажован **независтан мултидисциплинарни тим научника и стручњака** из области биологије, екологије и заштите природе, шумарства, педологије, хидрологије, агрономије, климатологије, енергетике и других релевантних дисциплина.

7. Програм ревитализације мора бити предмет **отворене и транспарентне јавне расправе**, уз активно учешће научне и стручне заједнице, ресорних државних институција, заинтересованих грађана и организација цивилног друштва.

Ко треба да реализује „Програм ревитализације Делиблатске пешчаре“?

1. Програм треба да послужи као научно-стручна основа чији резултати треба да буду укључени у све релевантне програмске, планске и управљачке документе овог подручја.
2. Уједно, треба да послужи и као основа за планирање и реализацију будућих пројеката санације и ревитализације, истраживања, заштиту, мониторинг и друге активности на подручју.
3. Самим тим, документ је намењен надлежним државним органима, научним и стручним институцијама, локалној самоуправи, организацијама цивилног друштва и свим другим заинтересованим странама, као и информисању јавности.

Београд, 9. септембар 2026. године

Трећу драфт верзију саставили

др Дмитар Лакушић, редовни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Имре Кризманић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Љиљана Томовић, редовни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Гордана Томовић, редовни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Александар Ћетковић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Јелена Буразеровић, научни сарадник
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Ивана Живић, редовни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Саша Марић, редовни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Душко Ћировић, редовни професор
Универзитет у Београду – Биолошки факултет

др Александра Пенезић, доцент
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Невена Кузмановић, научни саветник
Универзитет у Београду – Биолошки факултет
др Предраг Лазаревић, научни сарадник
Универзитет у Београду – Биолошки факултет